

יהודה לוי, הערה למאמרו של א"מ שרייבער, "השקפתו של הגר"א על חשיבות ההשכלה הכללית ועל הקשר לימות המשיח"

(חלק א, בד"ד 9: קיץ תשנ"ט, עמ' 28-5; חלק ב, בד"ד 10: חורף תש"ס, עמ' 16-5)

קירתו), כי
הכלליות
תור"א זאת
תבתי שזו
התופעות
ה... (שם,

ש שלמה"
ההפך הוא
של הספר
זאני מטיל
יבלין.

ספרים על
ספר "קול
ז שבכתבי
ניכר מהם
שרייבער
רק אנשים
ואמות את
זמים הם.
ששוח"ט
זור אימות

באתי לברר כמה נקודות במאמרו המקיף והמאלף של פרופ' שרייבער, "השקפתו של הגר"א על חשיבות ההשכלה הכללית", שפורסם בבד"ד חוברות 9-10. בפרט, ברצוני להתייחס להערה ארוכה (הערה 25), אשר בה דן המחבר בחלוקה בין מדעי הטבע ומדעי הרוח לגבי גישת חז"ל. בהערה זו הוא דן בטענתי (כגון בספרי: שערי תלמוד תורה, שער ז, פרק א) שבאופן כללי חז"ל ראו בחיוב את העיסוק במדעי הטבע, אפילו ממקורות לא-יהודיים, וגינו את העיסוק במדעי הרוח ממקורות זרים — וזאת כפי שמרומז באימרה (מ"ד איכה ב, יג): "אם יאמר לך אדם חכמה בגוים, תאמין — תורה בגוים, אל תאמין". נדמה שכאן המונח "תורה", מלשון הוראה, מתייחס לנושאים הבאים להורות לנו את דרכנו בחיים — מה שמכנים היום "ערכים", כגון מוסר וצדק, תכלית הבריאה והאדם, וכד' — בעוד במונח "חכמה" הכוונה להכרת המציאות והתהליכים הטבעיים, הנכללים במדעי הטבע ומדעי החברה.

המחבר טוען, בצדק, שקשה להגדיר בדיוק את התחומים המכונים "מדעי הטבע" ו"מדעי הרוח". אבל ללא ספק, מדעי הטבע שייכים ל"חכמה" והמונח "תורה" כנ"ל שייך למדעי הרוח. "החכמה" כוללת גם את מדעי החברה, כגון פסיכולוגיה, סוציולוגיה והיסטוריה וכד', שלא גינו חז"ל, והנמצאים בין מדעי הטבע והרוח מבחינה סמכותית (reliability). כדי להקל על דיוננו, נשתמש בהמשך במונחים "מדעי הטבע" לכלל החכמה "שיש בגוים", ו"מדעי הרוח" לתחום התורה; ו"א ב"מדעי הרוח" אנו מתכוונים רק לענייני הערכים והשייך להם, ובביטוי "מדעי הטבע" אנו כוללים כל מדע השואף לעמוד על המציאות, כגון מדעי החברה.

כדי לחזק טענתי שחז"ל היו ערים לחלוקה "תורה"/"חכמה", נשים לב שחלוקה זו נותנת אותותיה גם בהלכה. כך בהלכות ברכות (שו"ע או"ח סי' רכד, ז) מובא: "הרואה חכמי אומות העולם ע"כ, שחכמים בחכמות העולם, אומר ברוך... שנתן מחמתו לבשר ודם" — וכאן יש להניח שבביטוי "חכמות העולם" הכוונה למדעי הטבע. באר היטב ומשנ"ב שם מביאים את דברי מגן אברהם: "ואם אינם חכמים אלא בדתם, אינו מברך עליהם".

טענתי שהתורה עוסקת בעיקר בענייני מדעי הרוח, כי, מצד אחד, הם חשובים ביותר, ומאידך, בהם חסרים לנו החושים לאמת הנחות, כך שבלי גילוי א-להי היינו נשארים בהם כעיוורים מגששים בחושך. פ' ניטשה (F. Nietzsche) סבר שהטוב הוא זה שמשלים את האדם המעולה (ובכך שירת את הפילוסופיה הנאצית), ואילו פ' הטשטון (F. Hutcheson, *Inquiry Concerning Moral Good and Evil*, 1720) סבר כי "טוב" הוא הדבר "המביא מירב האושר למירב האנשים". שניים אלה יובילו לתוצאות הפוכות; ומי יכריע ביניהם? ואחר שכבר בחרנו בהגדרת הטוב, איך נקבע את האוכלוסייה שתזכה בו? אנשי זכויות

